

Dijital Demokrasi ve Yönetişim: Yönetim Biliminin Yeni Paradigmalarının Siyasal Sonuçları

Fatih Koç¹

Özet

Yönetim bilimi, 20. yüzyıl boyunca rasyonel-bürokratik örgüt modelleri çerçevesinde şekillenmiştir. Fakat 21. yüzyılda teknolojiye ve devlet yönetiminde yaşanan değişim ve dönüşüm, bilgi toplumunun dinamiklerine uyum sağlayan dijital demokrasi ve yönetim kavramlarının gelişmesine neden olmuştur. Bu kavramlardan ilki olan dijital demokrasi kavramının 1980'li yıllar itibarıyla Kablolı TV yayınları ile vatandaşlar arasında aracı bilgi akışını ve siyasal katılımı geliştirmeye çalışan tele dijital demokrasi (elektronik demokrasi) anlayışının ve akabinde 1990'lı yıllarda internetin ve iletişim hizmetlerinin gelişmesi ile ortaya çıkan sanal demokrasi anlayışının en son versiyonu olan bir ağ demokrasisi olduğu söylenebilir. Yönetişim kavramı ise ilk olarak 1989 yılında Dünya Bankası tarafından dile getirilmiştir. 1992 yılında Dünya Bankası tarafından yayınlanan bir raporda geliştirilmeye başlanmış olup raporda kamu sektöründe verimli ve hesap verebilir bir yapının, sağlam temelli bir ekonomik sistemin ve şeffaf bir politika çerçevesinin elde edilebilmesi için iyi bir yönetim anlayışının gerektiği hususu da belirtilmiştir. Bu gelişmeler ışığında özellikle son kırk yılda yönetim biliminde yaşanan paradigma değişim ve dönüşümlerinin bir takım siyasal sonuçları olmuş ve neticesinde Klasik kamu yönetiminin hiyerarşik, katı kurallara ve bürokratik anlayışa dayalı yapısı Yeni kamu işletmeciliğinin performansa, verimliliğe ve piyasa benzeri yapısına yerini bırakmaya başlamıştır. Bu değişim ve dönüşüm özellikle 2000'li yıllardan itibaren dijitalleşmeyi, ağ tabanlı örgütlenme ve yönetim mantığını ve veri odaklı karar verme yapısını beraberinde getirmiştir. Böylece tek merkezli ve hiyerarşik bir yapıya sahip olan devlet yönetimi yerini çok aktörlü, kapsayıcı ve

1 Dr. Öğr. Üyesi., Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Ardahan, fatihkoc@ardahan.edu.tr , ORCID ID: 0000-0002-5639-5545

yatay karar alma süreçlerini benimseyen bir yapıya bırakmaya başlamıştır. Bu bağlamda yönetim biliminde yaşanan paradigma değişimi neticesinde ortaya çıkan dijital demokrasi ve yönetim kavramlarının sadece teknik anlamda bir modernleşme algısının ötesinde; devlet-toplum ilişkilerini, siyasal katılım kanallarını ve biçimlerini, temsiliyet halini ve kamusal meşruiyetin yönetim tarzını yeniden kuran ve düzenleyen çok katmanlı bir yapıya sahip olduğu ifade edilmektedir.

1. Giriş: Dijital Demokrasi

21. yüzyıl itibarıyla birçok demokrasi tanımı yapılsa da demokrasinin tanımlanmasının yapılması kolay değildir. Çünkü demokrasi bir dizi uygulamaya, yapıya, kuruma ve harekete sahiptir. Bununla birlikte birçok farklı unsurun bir araya gelmesi ile oluşan demokrasi kavramı bir birleşimi veya bütünü ifade etmektedir (Simon vd., 2017, s.11). Bu bağlamda dijital demokrasi kavramı açısından da hala net ve tek bir tanımlama bulunmamakta olup kavrama yönelik birçok tanımlama yapılmaktadır (Berg & Hofmann, 2021, s.2). En basit şekliyle bilgi iletişim teknolojilerinin demokratik sürece verdiği katkılar olarak değerlendirilebilecek dijital demokrasi kavramı, demokratik sürecin daha katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir bir hal almasını sağlamak hususunda yardımcı olmaktadır (Güler & Şahangil, 2017, s.18). Bazen bilgi sağlamak ve şeffaflığı teşvik etmek için dijital araçların kullanılması şeklinde ifade edilen dijital demokrasi bazen de bilgi ve iletişim teknolojileri ile siyasal katılımının genişletilmesi olarak kimi zaman da seçmenlerin web temelli araçlar ile doğrudan karar alma sürecini etkilemesi şeklinde ifade edilmektedir (Simon vd., 2017, s.12). Daha geniş bir tanımlama yapmak gerekirse dijital demokrasi; internet tabanlı bilgi ve iletişim teknoloji araçlarının kullanılması ile seçmen katılım maliyetlerinin düşürülerek seçmenlerin kamusal karar alma sürecine ve bu husustaki tartışmalara erişiminin sağlandığı ve kolektif eylem kapasitesinin artırıldığı bir süreçtir (Shirky, 2008, s. 240).

Dijital demokrasi birçok şekilde ifade edilebilen bir kavram olarak vatandaşlara sunmuş olduğu imkanlar nedeniyle de farklı şekilde tanımlanmaktadır. Vatandaşların çevrimiçi yöntemler ile hükümet ile etkileşime girmesi daha minimalist bir yapısal tanımlama biçimi; vatandaşların hükümetin alacağı kararlarda daha aktif rol alması ve hükümet yetkilileri ile iş birliği yapmaları ve özellikle yerel yönetimlerin yönetilmesi hususunda karar verici konumda olmaları ise daha maksimalist bir tanımlama şeklidir (Tuzzi, Padovani & Nesti, 2007, s.33). Dijital demokrasi tanımlaması yapılırken başvurulan yöntemlerden birisi de doğrudan ve temsili demokrasi tanımlarına atıfta bulunularak açık hükümet

yapısının uygulanabilirliğinin sağlanmasına yardımcı olmasıdır. Özellikle internet bağlantısı sayesinde dijital demokrasi daha iyi çalışabilmekte ve neticesinde vatandaşlar ve hükümet arasında şeffaflık ile vatandaşlar ve hükümetler açısından daha iyi sonuçların elde edilmesi sağlanmaktadır (Rogawski & Young, 2013). Ayrıca hükümetlerin alacağı hassas kararlar hususunda da vatandaşların sürece dahil edilmesi temsili ve dijital demokrasi arasında bir bağın oluşmasını sağlayan bir süreçtir (Noveck, 2009). Fakat bu iyimser süreç; dijital okuryazarlık açısından eşitsiz bir duruma, temsil krizlerine ve çevrimiçi alandaki kutuplaşmanın derinleşmesine neden olabilir (Norris, 2001). Bununla birlikte müzakereci demokrasinin idealleri olan kamusal(toplumsal) akıl ve rasyonel müzakere işlevleri, dijital ortamların sahip olduğu hız, dikkat ekonomisi ve duygulanımsal mobilizasyon süreçleri ile çatışır ve yeni gerilimler oluşabilmektedir (Habermas, 1996, s. 26). Bu gerilimler sadece seçim dönemleri ile sınırlı olmayıp aynı zamanda dijital kamusal alanın hukuksal yapısı, dijital platformların kural koyma kapasitesi ve dijital yönetim standartlarına kadar uzanabilmektedir (Gillespie, 2018, s. 203).

Aslında dijital demokrasi siyasi özelemleri içinde barındıran bir kavramdır. İlk olarak ortaya çıkan elektronik demokrasinin ve sonrasında gelişen tele demokrasinin son versiyonu olduğu ifade edilebilir. Dijitalleşmenin ve teknolojik gelişmenin her aşamasında daha fazla demokratikleşme çabası bulunmaktadır. Sadece teorik bir demokrasi mücadelesi yerine pratik bir demokrasi anlayışının geliştirilmesi uğraşı yıllardan beri elde edilmek istenen bir kazanımdır ve bu kazanımın dijitalleşmenin artırılmasıyla elde edileceği düşünülmektedir (Dahlberg, 2011, s. 856-858). Bu hususta Avrupa Konseyi'nin de üye ülkelere dijital demokrasinin uygulanabilirliği (*e-dilekçe, e-katılım, e-oylama, e-mevzuat, e-arabuluculuk, e-çevre, e-adalet, e-danışma, e-girişim, e-anket ve e-meclis*) açısından hukuki düzenlemeleri yapmaları ve dijital demokrasinin uygulanabilirliğini artırmaları yönünde tavsiye niteliğinde bir kararı da bulunmaktadır (Güler & Şahangil, 2017, s.19).

Avrupa Konseyi, üye devletlere dijital demokrasinin tanıtılması, uygulanması ve değerlendirilmesi hususunda ki tavsiyeleri ise şöyledir (Europe, 2009):

- Dijital demokrasi, insan hakları ve temel özgürlükler ile demokratik yönetim yapısını düzenleyene ilkelere ve yükümlülüklerle tam olarak uymalı,
- Dijital demokrasi, demokrasinin, demokratik kurumların ve süreçlerin etkinliğini artırmalı,

-Dijital demokrasi, halkın siyasal karar alma süreçlerine katılım seçeneklerini artırmalı,

-Dijital demokrasi, vatandaşların demokrasiye, demokratik kurumlara ve süreçlere olan güvenini korumalı ve artırmalı,

-Dijital demokrasi, vatandaşlar ile devlet arasındaki aracı demokratik kurumları, siyasetçileri ve medyayı destekler nitelikte olmalı,

-Dijital demokrasi, siyasal karar alma ve uygulama süreçlerinde şeffaflığı, hesap verebilirliği, katılımcılığı, müzakereciliği, yetki devrini teşvik etmeli, güvence altına almalı ve geliştirmeli,

-Dijital demokrasi, halkın ihtiyaç ve önceliklerine yanıt vermeli ve demokratik sürecin tüm aşamalarında anlamlı ve etkili kamuoyu tartışması ve katılımı için fırsatlar sunmalı,

-Dijital demokrasi, kapsamlı ve aktif bilgi kavramlarına ve geniş bir vatandaşlık anlayışına dayanmalı ve bunları uygulamalı,

-Dijital demokrasi, dijital demokrasiye yönelik zorlukları, riskleri ve engelleri dikkate almalı ve bunları aşmalı, değerlendirmeli ve ilerleme sağlamalı,

-Dijital demokrasi, katılımcı bir anlayışla e-okuryazarlık eğitim ve öğretimi de dahil olmak üzere eğitim ve öğretimi desteklemeli, kamusal bilgilendirmeler ile dijital olan ve olmayan yaklaşımları birleştirmeli,

-Dijital demokrasi, şeffaf ve objektif yöntemler, açık kaynak çözümleri ve açık standartlar ve spesifikasyonlar kullanarak siyasal katılım süreçlerine erişimi, kolektif çalışılabilirliği kolaylaştırmalı ve geliştirmeli,

-Dijital demokrasi, kamu otoriteleri tarafından hazırlanan düzenlemelerde dengeli, vatandaş odaklı ve düzenleyici çerçevelere entegre edilmiş olmalıdır.

15-17 Ekim 2008 tarihlerinde Madrid’de düzenlenen ve “Dijital demokrasi: Kim cesaret eder?” temasıyla gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Demokrasinin Geleceği Forumu Genel Raportörlerinin vardığı sonuçları dikkate alınarak Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu tarafından 18 Şubat 2009 tarihinde Bakan Yardımcılarının 1049.Toplantısında dijital demokrasinin uygulanmasında ve bu husustaki iyileştirmeye yönelik düzenlemeler yapılırken paydaşların dikkat etmesi gereken temel ilkeler ise şöyledir:

1. Dijital demokrasi, her şeyden önce demokrasi ile ilgili olup ana amacı demokrasinin elektronik olarak desteklenmesidir. Bu nedenle Bilgi iletişim teknolojileri (BİT) aracılığıyla bu süreç desteklenmelidir.

2. Dijital demokrasi, demokrasi kültürünün yaygınlaştırılması için olup geleneksel demokrasi süreçlerine ek, tamamlayıcı ve onlarla iç içe geçmiş bir süreçtir. Bu nedenle her sürecin olumlu ve olumsuz yanları bulunmaktadır. Bu nedenle hiçbirisi dünya genelinde uygulanabilir değildir.

3. Dijital demokrasi, uygulanmaya çalışıldığı toplumun kültürel, sosyo-ekonomik, etik ve ahlaki değerlerinden beslenir.

4. Dijital demokrasi, iyi yönetişimin temel ilkeleri olan verimliliğin, etkililiğin, katılımcılığın, şeffaflığın ve hesap verebilirliğin elektronik ortamda uygulanması ve demokratik olarak kullanılması ve hükümet dışı aktörlerin de bu sürece dahil edilmesidir.

5. Dijital demokrasi, insan hakları beyannamesinde yazılı olan temel hak ve hürriyetlere bağlı olmalıdır.

6. Dijital demokrasi, istişare kültürünün ve katılımcılığın artırılması için fırsatlar sunmalıdır.

7. Dijital demokrasi, hükümet ve hükümet dışı organları da kapsayan çok geniş bir yapıya sahiptir.

8. Dijital demokrasi, demokratik sürece katkı ve fayda sağlayan tüm gerçek ve tüzel kişileri kapsamaktadır.

9. Dijital demokrasi bütün paydaşlarının iş birliğine ve bunların farklı görüşlerine ihtiyaç duyar ve bu paydaşlar vazgeçilmezdir.

10. Dijital demokrasinin tavsiyeleri tüm paydaşları kapsamalıdır.

11. Dijital demokrasi, siyasal karar alma süreçlerinin her türlüünü kapsamalıdır.

12. Dijital demokrasi, sadece tek bir demokrasi çeşidinde değil her çeşit demokrasi türünde uygulanmalıdır.

13. Dijital demokrasi, yeni teknolojiler aracılığıyla gençleri demokrasi kültürü sürecine çekmelidir.

14. Dijital demokrasi, sivil toplum örgütlerinin faydalandığı bir alan olabilir. Bu sayede vatandaşlar için bir uygulama (deneyim kazanma) alanı olabilir.

15. Dijital demokrasinin küresel olarak uygulanması dünyadaki farklı ülkelerin ve kültürlerin bu süreçten yararlanması sağlayabilir.

16. Dijital demokrasinin sağladığı istişare kültüründen kamu otoriteleri yararlanabilir.

17. Dijital demokrasinin hedefleri demokrasiye, demokratik kurumlara ve demokratik süreçlere olan güvenin artırılması ve sosyal uyumun sağlanmasıdır.

18. Dijital demokrasinin her aşamasında güven duygusunun tesis edilmesi vazgeçilmez olmalıdır.

19. Dijital demokrasi, toplumdaki dezavantajlı grupların siyasal katılım süreçlerine katılımını da sağlamalıdır.

20. Dijital demokrasi, resmi ve gayri resmi her türlü kararın alınmasında katılımcılık ilkesinin çalıştırılmalıdır.

21. Dijital demokrasi, siyasal karar alma sürecindeki karar organlarının görev ve sorumluluklarına ek faydalar sağlamalıdır.

22. Dijital demokrasi, siyasal karar alma süreçlerinde kamusal alanların oluşturulmasını gerçekleştirmelidir.

23. Dijital demokrasi, medyayı kullanarak süreci yürütmeli ve sürece katılımı artırmalıdır.

24. Dijital demokrasi, bilgi toplumunun ayrılmaz bir parçası olarak geleneksel ve modern araçları bir araya getirmiştir.

25. Dijital demokrasi, demokrasi ilkelerinin uygulanabilirliğini kolaylaştırmıştır.

Yeni bilgi ve iletişim ortamına erişim, demokratik hak ve özgürlüklerin, özellikle de kamusal hayata ve demokratik süreçlere katılımın kullanılmasını kolaylaştırabilir.

26. Dijital demokrasinin doğru bir şekilde uygulanabilmesi için bütün ilkelerini kapsayan doğru bir tanımlanmasının yapılması gerekmektedir.

27. Dijital demokrasi, bütün paydaşlarının her yerden kullanabileceği biçimde uygulanmalıdır.

28. Dijital demokrasi, siyasal karar alma sürecinde siyasetçileri ve seçmenleri bir araya getirerek demokrasiye olan inancın ve güvenin artmasını sağlamalıdır.

29. Dijital demokrasi, BİT'ler aracılığıyla demokratik kurum ve süreçlerdeki eksiklikleri giderme potansiyeline sahiptir.

30. Dijital demokrasi, azınlıkları da siyasal karar alma sürecine dahil ederek sosyal bütünleşmeyi ve sosyal uyumu sağlayarak toplumsal bir bütünlük sağlama gücüne sahiptir.

31. Dijital demokrasi, ülkelerin sınır ötesi iş birliklerini güçlendirir.

33. Dijital demokrasi, disiplinler arası ve sınır ötesi araştırmalar gerektirir.

Özetle dijital demokrasi özellikle son kırk yılda elektronik demokrasi ve sonrasında geliştirilen sanal demokrasi ve nihayetinde web 2.0 (şu an 4.0) / ağ demokrasisi unsurları ile temsili demokrasinin içine doğrudan demokrasi ilkelerinin yerleştirilmesi mücadelesidir (Dahl, 1982, s.821).

2.Yönetişim

20. yüzyılda dünyada yaşanan sosyo-ekonomik, siyasal ve teknolojik gelişmeler her alanda olduğu gibi yönetim bilimi alanını da etkilemiştir. Yaşanan bu değişim ve dönüşüm nedeniyle yönetim alanında pek çok yeni kavram ve anlayış ile kurum ortaya çıkmıştır. Özellikle neo-liberal politikaların dünya üzerinde hayata geçmesi nedeniyle yaklaşık kırk senedir kamu hizmetlerinin sunulma biçiminde bir değişim- dönüşüm meydana gelmiş ve hükümetlerce alınan kararlarda daha demokratik bir yaklaşım benimsenmeye çalışılmaktadır (Genugten, 2010, s. 177). Kamu sektörünün git gide küçülmesi (küçültme isteği) hedefi nedeniyle özelleştirmeler artmış, tam rekabet piyasası desteklenmiş ve bu durum beraberinde yeni düzenleyici rejimlerin ve idarelerin geliştirilmesini getirmiştir (Walsh, 1995, s. 17). İşte yönetim olgusu kamu ve özel sektördeki bu gelişim neticesinde dile getirilmiş ve ilk olarak 1989 yılında Dünya Bankası tarafından ifade edilmiş ve 1992 yılında bir ülkenin kalkınma politikaları raporunda kendisine yer bulmuştur (Owens, 2015). Bu tarihten sonra kamu yönetimi literatürüne giren yönetim kavramına uluslararası örgütler tarafından yayınlanan birçok raporda ve akademi dünyasındaki çalışmalarda rastlanılmaktadır. Hızlı bir şekilde literatüre giren ve hakkında pek çok çalışma bulunan yönetim kavramı üzerinde ortak bir tanımlama bulunmamaktadır (Sobacı, 2007, s. 220). Çünkü yönetim kavramı çok yönlü bir olgudur (Bayramoğlu, 2005, s. 35). Yönetişim en basit tanımıyla karar verme süreci ve kararların uygulandığı/uygulanmadığı bir süreçtir (Chief, 2009).

Dünya Bankasının raporundan sonra yönetim kavramı 1993 yılında OECD'nin Kalkınma Yardım Komitesi'nin gündeminde yer almış ve iyi bir yönetim için yöneten ve yönetilenler arasındaki kamu otoritesinin önemine vurgu yapılmıştır (OECD, 1993). Dünya bankası tarafından yayınlanan raporda da iyi bir yönetişimin; sağlam ekonomik politikaların, kamu sektörü tarafından yürütülecek verimli ve hesap verebilir yönetimin, kamu sektörünün öngörülebilir ve şeffaf bir politika çerçevesinin tamamlayıcısı olduğu ifade edilmektedir (Owens, 2015). Benzer bir düşünceye 1997 yılındaki IMF'nin "İyi Yönetişim" raporunda rastlanılmaktadır. Raporda

iyi yönetim ekonomik kalkınmanın temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Ayrıca katılımcılık ilkesinin ve çok taraflı kuruluşlar ile uyumlu çalışılmasının önemine de atıfta bulunulmuştur (Camdessus, 1997). Ayrıca Avrupa Komisyonu tarafından 25 Temmuz 2001 tarihinde kabul edilen “Avrupa Yönetişimi: Beyaz Kitap” adlı eserde de İyi yönetişimin sağlanması için önemli olan ilkeler şöyle sıralanmıştır: Açıklık, katılımcılık, hesap verilebilirlik, etkin olma ve uyumluluk (Commission, 2001). Benzer bir görüş BM tarafından yayınlanan “What is Good Governance” adlı yayında bulunmakta olup iyi bir yönetişimin sahip olması gereken özellikler şöyle sıralanmıştır: Uzlaşma odaklılık, katılımcılık, hukukun üstünlüğü, kamu politikalarının etkin ve verimli olması, hesap verebilirlik, şeffaflık, duyarlılık, eşitlikçilik ve kapsayıcılıktır (Nations, 2009).

3.Dijital Demokrasi ve Yönetişim

Dijital demokrasi ve yönetim kavramlarının bir arada kullanılması bir nevi siyasetin dijitalleşmesidir. Siyasetin dijitalleşmesi ise siyasi sistemlerde ve süreçlerde; çevrimiçi yöntemlerin kullanılması, temsili demokrasi araçlarının genişletilmesidir. Bu süreç dijital seçimlerin olduğu, vatandaşlar ile siyasi elitler arasındaki temel etkileşimlerin dijitalleştiği, dijital aktivizmin ve hükümetlerin olduğu bir yapıya sahiptir (ESPOL, 2025). Ayrıca bu süreç ‘dijital vatandaş’ gibi yeni bir kavramın ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Baştan & Gökbnar, 2004, s.74). Dijital demokrasi ve yönetim kavramları özellikle temsili demokrasideki örneğin seçimler; müzakereci demokrasideki örneğin istişareler ve katılımcı karar alma; doğrudan demokrasideki örneğin referandumların işleyişini konu almaktadır. Bununla birlikte kamu hizmetlerinin sunumunda ve kamu politikalarının gerçekleştirilmesinde özellikle yapay zekâ destekli bir sistemin daha fazla kullanılmasını da kapsamaktadır (ESPOL, 2025).

Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile yaşanan paradigma değişimi ve dönüşümü toplumun bütününe kapsayan bir hale gelmiştir. Dijitalleşme ile kamu yönetiminde yeni bir sürece girilmiş ve kamu yönetiminde alınan kararlar hususunda yatay bir anlayış benimsenmiş ve bu sürecin sonunda yönetim yaklaşımı devlet idareleri tarafından kabul edilmeye başlanmıştır. Dijital demokrasi ve yönetimle devlet tarafından vatandaşların menfaatlerine yönelik bir sistem işletilmek istenmektedir (Yıldız Atmaca ve Faysal Karaçay, 2020, s. 260).

Çok yönlü bir kavram olan yönetim, bir taraftan kamu ve özel sektörü diğer taraftan ise sivil toplum kuruluşlarını karar alma sisteminin içine dahil ederek bir iş birliği sürecinin hakim olduğu bir süreçtir (Güler & Şahangil,

2017, s.20). Siyasetin dijitalleşmesi ile siyasi karar alma süreçlerine etkin olarak katılamayan vatandaşların (seçmenlerin) bu süreçte dahil edilmesi sağlanmaktadır (Baştan & Gökbnar, 2004, s.74). Siyasetin dijitalleşmesi bir yandan, dijital teknolojiler, insanların yeni ve yaratıcı sivil faaliyet biçimlerine katılmaları için artan fırsatlar sağlayan açık ve merkezi olmayan ağların canlılığını ve genişlemesini desteklerken öte yandan, şeffaflık, güvenlik, etik ve gizlilik konuları da dahil olmak üzere, çağdaş demokrasilerin demokratik kalitesine yeni zorluklar getirmektedir (ESPOL, 2025).

4.Yönetim Biliminin Yeni Paradigmaları ve Siyasi Sonuçları

Paradigma olgusu, bilimsel devrimler kuramından hareketler, bir disiplinin temel varsayımlarını, yöntemlerini ve epistemolojik sınırlarını belirleyen düşünsel çerçeveyi ifade eden bir kavramdır. Yönetim bilimde tarihsel süreç içerisinde birkaç farklı paradigma değişimi yaşanmış olup her bir değişim süreci aynı zamanda siyasal alanı da etkilemiştir (Kuhn, 1962, s. 10). Bununla birlikte yönetim bilimde yaşanan paradigma değişimi siyasal süreçlerin doğasını kökten değiştirmiş; devletin rolü, meşruiyet biçimleri, katılım modelleri ve bilgi akışının niteliği ve süreci bu değişimden çok fazla etkilenmiştir. Bu nedenle öncelikle yönetim bilimde yaşanan bu paradigma değişimlerinin nedenleri üzerinde durulması ve bu nedenlerin incelenmesi önem taşımaktadır.

4.1.Yönetimde Paradigma Değişimine Yol Açan Tarihi Olaylar ve Örgüt Yapıları

Dünya sürekli olarak değişen ve dönüşen bir yapıya sahiptir. Özellikle 19. Yüzyılda yaşanan değişim 20. yüzyılda küreselleşmenin de etkisiyle beraber hızlanmıştır. Bu değişimi ve dönüşümü anlamlandırabilmek için yönetim bilimine olan bakış açısını *stratejik bir vizyonla* değerlendirmek doğru bir yaklaşımdır. Sanatların en eskisi bilimin en yenisi olarak kabul edilen yönetim sanatı insanlık tarihi kadar eski bir yapıya sahip olsa da Sanayi devriminin de etkisiyle bilimsel anlamda 18.yüzyılda uygulanmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde bilgi toplumunun ve iletişim teknolojilerinin de gelişmesi ile yönetim bilimde ciddi paradigma değişimleri olmuştur (Örs & Tetik, 2010, s.443).

Yönetim bilimde yaşanan paradigma değişimlerinin temelinde dünya genelinde yaşanan birçok önemli olay bulunmaktadır. Bunların ilk sırasında Sanayi Devrimi ve akabinde birinci ve ikinci dünya savaşları, bilişim teknolojisinin kullanımı ve zamanla gelişimi, dijitalleşme süreci, mücbir (doğal afetler) ve zor durumlar (ekonomik krizler) bulunmaktadır (Diken, vd., 2023, s.76). Bu olaylar göz önüne alındığında yönetim biliminin üç

önemli paradigmadan geçtiği söylenebilir. Bunlar 19.yüzyılın sonlarından 1970'lerin sonlarına/1980'lerin başlarına kadar süren ve Weberyen bürokrasi modelinin, rasyonalitenin ve hiyerarşi ilkelerinin hâkim olduğu (Weber, 1978, s. 26) daha uzun ve baskın bir kamu yönetimi rejimi olarak adlandırılan klasik ve neo-klasik dönem; 21.yüzyılın başlarına kadar süren ve performansı, rekabeti ve piyasa mantığını kamu sektörüne taşıyan (Hood, 1991, s. 3-4) ikinci rejim olan yeni kamu işletmeciliği (New Public Management/NPM) paradigması ve o zamandan beri varlığını devam ettiren kamu yönetiminde çok aktörlü ağları merkeze alarak daha kapsayıcı (Osborne, 2006, s.377) bir yeni kamu yönetişimi (The New Public Governance/NPG) paradigmasıdır (Osborne, 2010, s.3). Kamu yönetiminde yaşanan bu paradigma değişiminde *“sanayi toplumundan bilgi toplumuna, fordist üretimden esnek üretime, ulus devletler dünyasından küreselleşmiş dünyaya, modernist düşünceden postmodernist düşünceye geçişler en çok dikkat çeken süreçler olarak görülmektedir. Topluluklar bu süreçte değişimler karşısında sürekli olarak arayış içine girmektedirler. Yeni yönetim paradigmaları da bu ortamda ortaya çıkmıştır.”* (Örs & Tetik, 2010, s.443).

4.2.Yönetim Biliminin Yeni Paradigmaları

Yönetim bilminde Weberyen bürokratik modeldeki katı hiyerarşik yapı, yaşanan paradigma değişimi sonucu yerini daha demokratik olabileceği düşünülen yeni bir yapıya bırakmış olup ortaya çıkan bu yeni yapıya neden olan paradigmlar şöyle sıralanabilir (Eren, 2001, s.117-119; Örs & Tetik, 2010, s.443);

- Dijitalleşme, Veri ve Algoritmik Yönetim Paradigması
- Ağ Toplumu ve Ağ Yönetişimi/Çok Aktörlü Yönetişim Paradigması
- Toplam Kalite Yönetimi Paradigması
- Ağ Toplumu/ Katılımcı veya Deliberatif Yönetim Modelleri Paradigması
- Sürdürülebilirlik ve Etik Odaklı Yönetim Paradigması
- Stratejik Yönetim ve Stratejik İletişim Yönetimi Paradigması
- Sinerjik Yönetim ve Değişim Yönetimi (Değişim Mühendisliği) Paradigması
- Personel Güçlendirme (Empowerment) Paradigması
- Kıyaslama (Benchmarking) Paradigması

4.2.1 Dijitalleşme, Veri ve Algoritmik Yönetim Paradigması

Devletin tek merkezli ve hiyerarşik bir aktör olmaktan çıkarak çok aktörlü, kapsayıcı ve yatay karar alma süreçlerinin benimsenmesini sağlayan yönetim, dijitalleşme süreci ile yeniden şekillenmiştir (Rhodes, 1996, s. 656). Dijitalleşme, yönetim bilminde karar alma süreçlerinin hızlanmasını sağlarken veri temelli politika sürecini mümkün kılmaya başlamıştır (Mergel vd., 2019, s.2). Bilgi teknolojilerinin gelişmesi ile karar alma süreçlerinde dijitalleşme dönemi başlamış ve bu sayede bu süreçlerde büyük verinin ve algoritmik analizlerin kullanılmasının önü açılmıştır. Yönetimde dijitalleşme ile otomasyon sistemleri, yapay zekâ tabanlı karar destek sistemleri ve veri odaklı yönetim gibi unsurlar gelişmeye başlamıştır. Yapay zekâ, büyük veri ve otomasyon sistemlerin gelişmesi devletin karar alma süreçlerinde yeni teknik yetenekler kazanmasını sağlamıştır. Yönetimde yapay zekâ ve büyük veri analitiğinin kullanılması; karar alma süreçlerini geliştirmesi, tahmine dayalı kamu politikalarını değiştirmesi, birey davranışlarının daha izlenebilir olmasını sağlamak gibi olumlu şeyleri sağlarken diğer taraftan demokratik süreci zayıflatma gibi olumsuz bir riskinin de bulunduğu gözden kaçırılmamalıdır.

4.2.2. Ağ Toplumu ve Ağ Yönetimi/Çok Aktörlü Yönetim Paradigması

Ağ toplumu yaklaşımının etkisiyle merkeziyetçi yönetim modelleri yerini yatay ilişkiler üzerine kurulu ağ yönetim modellerine bırakmaya başlamıştır. Kamu sektörünün yanında özel sektör, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinin iş birliği ağları yönetim biliminin yeni aktörleri haline gelmeye başlamış ve bu durum gücün yeniden dağıtılmasına neden olduğu için siyasal iktidarın merkezi yapısını (gücünü) sarsmıştır. Bu süreçle birlikte modern yönetim süreçlerinin hiyerarşik yapısı ağ yönetimi şeklini almaya başlamıştır (Castells, 2010, s. 164-165).

4.2.3. Toplam Kalite Yönetimi Paradigması

Bilgi toplumu ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişmesi ve bu süreçte yaşanan değişim ve dönüşüm nedeniyle kalite kavramı da bu değişime ayak uydurmuş ve bu gelişmeye paralel bir değişime gitmiştir. Yönetim bilminde de yaşanan değişim ve dönüşüm sonucu kalite kavramı toplam kalite yönetimi isimli bir sisteme kavuşmuştur. En temel ifade ile Toplam Kalite Yönetimi, müşteri ihtiyaçlarının en iyi biçimde karşılanması için kurulan bir yönetim sistemidir. Bu sistem yeniliğe ve gelişime açık bir sistemdir (Mergen, 1993, s. 27). TKY, organizasyonlardaki kalitenin geliştirilmesi, planlaması ve gerekli kontrollerin yapılarak üst yönetime bu hususta bilgi verilmesi ve

üst yönetimin bu konuya önem vermesi ve tüm çalışanların sisteme dahil edilmesi gereken bir yapıya sahiptir (Aktan, 2003, s. 15).

Toplam Kalite Yönetimi, *“faaliyet alanı ne olursa olsun, bir örgütün tüm işlevlerinde gelişmeyi sağlayan bir yaklaşımdır. Toplam Kalite Yönetimi, örgütlerin varlıklarını sürdürmelerini olanaklı kılan, karlılık ve rekabet gücü unsurlarının belli bir kalite düzeyinde gerçekleşmesini sağlayan ve bunu sürekli geliştiren bir yönetim paradigmasıdır”* (Örs & Tetik, 2010, s.444).

4.2.4. Ağ Toplumu/ Katılımcı veya Deliberatif Yönetim Modelleri Paradigması

Ağ toplumu kavramı modern siyasal yapıda bilgi akışının merkezi rolüne vurgu yapmaktadır. Kamu otoritesinin sahip olduğu gücün ağlara erişim kapasitesi ile yeniden dağıtılmaktadır. Özellikle şeffaflık ve hesap verebilirlik ile seçmen katılımı ilkelerini merkeze alan katılımcı ve işbirlikçi yönetim anlayışı yönetim biliminin önemli dönüm noktalarından birisi olmuştur. Dijitalleşme ile artan çevrimiçi katılım anlayışı kamu politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasından yeni aktörlerin rolünün artmasını sağlamıştır (Noveck, 2015). Ayrıca dijital platformların devlet-vatandaş ilişkisini güçlendirdiği de ifade edilmektedir.

4.2.5. Sürdürülebilirlik ve Etik Odaklı Yönetim Paradigması

Yönetim biliminde yaşanan paradigma değişimi neticesinde kurumsal sosyal sorumluluk, çevresel sürdürülebilirlik, karar alma süreçlerinde etik davranış ve toplumsal duyarlılık bu sürecin merkezinde yer almaya başlamıştır. Yaşanan bu değişim ile yöneticilerin sadece ekonomik anlamda sınırlı kalmamak üzere toplumsal karar alma süreçleri açısından da hesap verebilir olmaları sağlanmaya başlamıştır. Bu süreç siyasetçilerden bürokratlara kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Politikalar hususunda yapılan bu düzenlemelerin en önemli amacı ise sosyal adaletin sağlanması ve toplumsal duyarlılığın kazandırılmasıdır (Elkington, 1997, s. 11).

4.2.6. Stratejik Yönetim ve Stratejik İletişim Yönetimi Paradigması

Stratejik yönetim, bir oluşumun, organizasyonun ve sektörün (kamu, özel ve kara amacı gütmeyen gönüllü sektörler) misyonunun belirlenmesi ve vizyonuna yönelik hedeflerini gerçekleştirmek için ortaya koyulan teknik bir süreçtir (Aktan, 2003, s. 53). Stratejik yönetimde 4 tane önemli unsur bulunmaktadır. Bunlar: misyon, vizyon, strateji ve aksiyondur. Stratejik yönetim esnek yapısı sayesinde değişimlere kolaylıkla uyum sağlayabilen, etkili stratejiler geliştirebilen ve uygulayabilen ve bunların sonuçlarını

değerlendirilerek kontrol edici kararlar alabilen ve faaliyetler yürütebilen bir yönetim paradigmasıdır (Örs & Tetik, 2010, s.444-445).

Stratejik iletişim yönetimi ise globalleşmenin etkisiyle ortaya çıkmış ve amaçlanan verinin ulaştırılmak istenen gruba doğru ve etkili bir şekilde anlatılması ile oluşan bir yönetim sürecidir. Uzun bir serüvene sahip olan bu yönetim sisteminde strateji planlarına uyulduğunda ve kurum çıkarlarına uygun hareket edildiğinde başarıya ulaşılmaktadır (Örs & Tetik, 2010, s.447).

4.2.7. Sinerjik Yönetim ve Değişim Yönetimi (Değişim Mühendisliği) Paradigması

Sinerji yönetimi, bir organizasyondaki çok yönlü çalışma gruplarının oluşturularak bunlar arasında grup çalışmalarının yaygınlaştırılması amacıyla çalışanların karar alma süreçlerine katıldığı bir yönetim sistemidir. Lider, çalışan, sistem ve donanım kaynakları bu sistemin önemli unsurları olup bu yönetim çeşidinde esas gaye bu unsurlar arasında bir sinerjinin oluşturulması ve yüksek bir verimliliğin elde edilmesidir (Aktan, 2003, s. 122).

Çağımızda gündemi sürekli meşgul eden değişim kavramı ise özellikle globalleşmenin etkisiyle bütün kuruluşları ve organizasyonları etkileyen bir yapıya sahip hale gelmiş ve bu süreçten yönetim olgusu da etkilenmiş ve neticesinde ortaya değişim mühendisliği(yönetimi) adlı bir kavramın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Değişim mühendisliğinde; rekabet ve değişimin temel alındığı müşteri odaklı bir yapı mevcuttur. Bu süreç bir nevi müşterinin zaferi ile sonuçlanan bir yönetim sistemidir (Örs & Tetik, 2010, s.446).

Değişim Mühendisliği veya değişim yönetimi ise; bir organizasyondaki, oluşumdaki veya sektördeki yapısal ve sistemsel olarak uygulanan politikaların süreç içerisinde hızlı ve radikal kararlar alarak daha verimli ve etkili bir yönetim sistemidir (Aktan, 2003, s. 20). Değişim mühendisliği, fayda-maliyet analizi ve seri üretim gibi performans ölçücü ilkelerin kullanıldığı ve sistemin yeniden kurulması ve işletilmesini amaçlayan bir yapıya sahiptir.

4.2.8. Personel Güçlendirme (Empowerment) Paradigması

Güçlendirme, disiplinler arası ve birçok alanda paylaşılan bir olgudur. Sahip olduğu özellikleri dolayısıyla farklı şekillerde anlaşılmaktadır. Bu nedenle son dönemlerde tanımlamak veya açıklamak yerine güçlendirme kavramına yönelik varsayımlar uygulanmaktadır (Page & Czuba, 1999, s.2). Güçlendirme kavramı güçlendirmenin yokluğuyla kolay bir şekilde tanımlanabilirken farklı insanlarda ve bağlamlarda farklı tanımlamalara kavuştuğu için tanımlanması zorlaşmaktadır (Rappaport, 1984, s. 3).

Zimmerman'da güçlendirme ile ilgili tek bir tanım yapılmasını güçlendirme kavramı ile çelişeceğini söylemektedir (Zimmerman, 1990, s. 169) Fakat güçlendirme kavramına ait ortak bir anlayış, birlikte çalışan kişiler arasındaki güçlendirmeyi ve program değerlendirilmesinin yapılabilmesi için gereklidir. Ortak bir tanımlamanın yapılması ise ilgili kişilere ve bağlama bağlıdır (Bailey, 1992).

Güçlendirme, bireylerin kendi hayatlarını kontrol edebilmelerini sağlayan çok yönlü bir sosyal süreç şeklinde ortak bir varsayım olarak tanımlanabilir. Bu süreçte insanlar kendi hayatlarında, gruplarında ve toplumlarında kullanılmak üzere, önemli olarak ifade ettikleri hususlarda uygulama kapasitelerini artırır (Page & Czuba, 1999, s.3). Bir yönetim yaklaşımı olarak personel güçlendirme ise, *“yardımlaşma, paylaşma, yetiştirme ve ekip çalışması yolu ile kişilerin karar verme yetkilerini artırma ve kişileri geliştirme süreci olarak tanımlanabilir.”* (Örs & Tetik, 2010, s.444).

4.2.9. Kıyaslama (Benchmarking) Paradigması

Kıyaslama yönetim biliminde son zamanlarda sıkça ifade edilen bir kavramdır. Özellikle rekabetin getireceği avantajların kullanılması açısından önem arz etmektedir. Bu süreçte küreselleşmenin ve BİT'lerin büyük payı bulunmaktadır. Kıyaslama başarı ya da başarısızlığın bir işaretidir (Örs & Tetik, 2010, s.444). Kıyaslama, bir organizasyondaki, oluşumdaki veya sektördeki; strateji, uygulama, süreç, mal ve hizmet kalitesi, sistem ve örgüt yapısı gibi değerlerin diğer tüm organizasyondaki, oluşumdaki veya sektördeki ile kıyaslanarak daha iyi bir yönetim sürecinin oluşturulabilmesidir (Aktan, 2003, s. 26). Kıyaslama yapılabilmesi için örgütlerin dışı açık bir anlayışa sahip olmaları önemlidir. Çünkü geçmiş yıllarda önemli kabul edilen bilgi birikimi yerini bilgiye erişebilmek veya öğrenebilmek kavramlarına bırakmaktadır. Dolayısıyla kıyaslama en iyinin elde edilmesi için uygulanması gereken bir yönetim paradigmasıdır (Örs & Tetik, 2010, s.444).

4.3. Yönetim Bilimindeki Paradigma Değişiminin Siyasal Sonuçları

Yönetim biliminde zaman içerisinde yaşanan değişimler sonucu oluşan yeni paradigmaların bir takım siyasi sonuçları olmuştur. Bunlar aşağıda detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

4.3.1. Devletin Rolünün/Kamu Yönetimin Dönüşümü

Yönetim biliminde yaşanan değişimler neticesinde ortaya çıkan siyasi sonuçlarından ilki kamu yönetiminin yaşadığı değişim ve dönüşümdür. Ağ yönetişim modeli sayesinde kamu yönetiminin hiyerarşik yapısı çözülmüş

ve çok paydaşlı karar alma süreçleri yaygınlaşmıştır. Bu değişim sayesinde devletin rolü yeniden tanımlanmış; devletin düzenleyici, kolaylaştırıcı ve koordinatör kimliklerinin rolü güçlenmiştir. Fakat bu durum devletin hesap verebilirlik ilkesinde karmaşıklığa neden olabilmektedir (Pierre & Peters, 2000, s.76).

Yönetimde yaşanan paradigma değişiminin siyasal sonuçları hususunda değinilmesi gereken konulardan birisi de kamu politikalarının üretimi noktasında artık veriye dayalı politika bir tasarımının oluşması ve bununla birlikte siyasal karar alma mekanizmasında teknokratik bir yapının kurulmasıdır. Lakin siyasal karar alma mekanizmasında yaşanan bu teknokratikleşme paradigması demokratik denetimin güç kaybetmesine (halkın politikalar üzerindeki etkisinin kaybolması) neden olabilmektedir (Fischer, 1990).

4.3.2. Demokratikleşme ve Yeni Katılım (Meşruiyet) Şekilleri

Yönetim biliminde yaşanan değişimler neticesinde ortaya çıkan siyasal sonuçlarından ikincisi demokratikleşme ve katılım (meşruiyet) şekillerinde yaşanan değişim ve dönüşümdür. Herkesin haklarını gerçekleştirebileceği ve vatandaşlık hakkını talep edebileceği demokratik siyasal sistemler kurma zorluğu, çağımızın en büyük zorluklarından biridir. Yönetim biliminde yaşanan paradigma değişimi sayesinde birçok yeni reform yapılmış ve vatandaşların siyasal sürece katılımı hususunda çok sayıda yeni alan oluşmuştur (Cornwall & Coelho, 2007, s.1). Bu süreçte meşruiyet sadece seçimler ile sınırlı kalmamış yönetişimsel katılım seviyesi ve kamu hizmetlerindeki performansın ölçülmesi ile yeni bir sisteme kavuşmuştur (Considine & Afzal, 2011, s.369). Yani vatandaşların siyasal süreçlere katılmasında katılımcı yönetim anlayışı getirilmiş, dijital platformlar ve e- demokrasi araçları (e-oylama, e-dilekçe, e-danışma, politika tasarım atölyeleri, sosyal medya tabanlı siyasal mobilizasyon) kullanılmaya başlanmıştır (Blair, 2000, s. 21). Bu sayede temsili demokrasinin yeni tamamlayıcı unsurları oluşmaya başlamış olup bu durum siyasal meşruiyetin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Neticesinde temsili demokrasi hususunda yaşanan temsiliyet krizlerinin hafifletilmesine yönelik yeni bir çözüm ortaya çıkmış olup demokratik katılımıda yaşanan bu değişim sayesinde vatandaşların politika üretim süreçlerine katılımları doğrudan ve hızlı bir hal almıştır. Bu durum demokratik meşruiyetin güçlenmesine katkı sunmuştur (Heller, 2001, s. 131).

4.3.3. Dijital Alanın Siyasallaşması/Dijital Otoriterlik Riski

Yönetim biliminde yaşanan değişimler neticesinde ortaya çıkan siyasi sonuçlarından üçüncüsü dijital alanın siyasallaşması veya dijital otoriterlik riski durumudur. Dijitalleşmenin artması ile birlikte siyasal alanda rekabet daha fazla hale gelmiş ve neticesinde dijital platformlardaki siyasi rekabetin artması aynı zamanda bilgi manipülasyonunu da beraberinde getirmiştir (Tufekçi, 2017, s. 135). Dijitalleşme ile elde edilebilen veri yönetimi ve denetleme (gözetleme) yeteneği bir taraftan demokratik katılım sürecini olumlu yönde etkilerken diğer taraftan bu süreci olumsuz yönde etkileyerek daha fazla otoriterleşmeye neden olmaktadır. Bu doğrultuda devletlerin vatandaşların davranışları üzerinde söz sahibi olması artmakta ve vatandaşların davranışları şekillendirilebilmektedir. Bu yüzden dijitalleşme hem demokratikleşme hem de otoriterleşme potansiyelini içinde barındıran bir olgudur (Zuboff, 2019, s. 402). Demokratikleşme; şeffaflık, açık veri ve hesap verebilirliği getirirken otoriterlik, büyük veri gözetimi ve algoritmik manipülasyonları getirebilir. Bu nedenlerden dolayı bazı devletlerin dijital otoriterliği kullanması ve bunu siyasi baskı aracı olarak kullanması yeni otorite rejimlerinin oluşmasına neden olmaktadır.

4.3.4. Siyasal İktidarın Dağılması ve Yeniden Yapılanması/Yeni Güç Merkezleri

Yönetim biliminde yaşanan değişimler neticesinde ortaya çıkan siyasi sonuçlarından dördüncüsü siyasal iktidarın yeniden dağılması veya yeni güç merkezlerinin oluşumudur. Yönetim biliminde yaşanan paradigma neticesinde siyasal iktidarın tek elde toplanması güçleşmekte olup bilgiye dayalı yönetim modeli sayesinde iktidarın gücü farklı düzeylerde farklı aktörlere dağıtılmaktadır. Bu sayede farklı güç merkezleri (teknoloji şirketleri, veri sağlayıcıları, ulus ötesi ağlar) ortaya çıkmaktadır. Bu durum beraberinde geleneksel kamu yönetimi anlayışının değişmesini ve devletin egemenliği düşüncesinin dönüşümünü getirmektedir. Yeni güç merkezleri, ağ yönetişimi sayesinde öncesinde devletin kontrolünde olan iktidara ortak olmaya başlamışlardır (Arendt, 1958, s. 200).

4.3.5. Sürdürülebilirlik Odaklı Siyaset/ Yeşil Dönüşüm

Yönetim biliminde yaşanan değişimler neticesinde ortaya çıkan siyasi sonuçlarından beşincisi sürdürülebilirlik odaklı siyaset veya yeşil dönüşümdür. Özellikle 21.yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmiş ülke konumundaki devletlerde siyasal anlamda yaşanan en önemli değişikliklerden birisi siyasi kararlarda ve kamusal tartışmalarda merkeze sürdürülebilirlik politikalarının yerleşmesidir. Sürdürülebilirlik odaklı siyasetin temelinde git gide artan insan

nüfusu, yaygın teknolojilerden kaynaklı doğal sistemler üzerindeki artan baskılar ve çok yüksek düzeylerde gerçekleşen maddi tüketim bulunmaktadır. Bu nedenlerden dolayı ortaya çıkan sorunları tanımlamada ve sürdürülebilir politikaların gerçekleştirilebilmesi bakımından hükümetler merkezi bir rol üstlenmişlerdir (Bevir, 2011, s. 535).

Yönetim biliminde yaşanan paradigma değişiminin getirdiği etik ve sürdürülebilirlik merkezli yönetim şekli; çevreyi koruyan kamu politikalarını, sosyal adalet ve kurumsal etik değerlerine saygılı olmayı beraberinde getirmiştir (Sachs, 2015, s. 4). Devletler açısından gündeme alınan çevresel politikalar siyasi partilerin de programlarını etkilemiş ve seçim propagandalarında yer almaya başlamıştır. Örneğin; 14 Mayıs 2023 tarihinde Türkiye’de yapılan seçimlerde mecliste grubu bulunan partilerden AK Parti’nin seçim beyannamesi incelendiğinde bu hususla ilgili pek çok politika, vaat ve propaganda bulunmaktadır (AK Parti, 2023). Benzer bir bakış açısı 2024 yerel seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) seçim beyannamesinde bulunmaktadır. Bu beynamede CHP’nin sürdürülebilirlik odaklı birçok politikası, seçim vaadi ve propaganda aracı yer almaktadır (CHP, 2024). Sürdürülebilirlik odaklı siyaset ile ilgili politikalar Milliyetçi Hareket Partisi’nin 2023 seçimlerindeki beyannamesinde de bulunmaktadır (MHP, 2023 Seçim Beyannamesi).

5.Sonuç

Dijital demokrasi siyasi karar alma süreçlerini teknolojik yeniliklerle koşullu ve öngörülemez bir şekilde birbirine bağlamaktadır. Dolayısıyla dijital demokrasinin oluşumu siyasi isteklerin ve taleplerin ve hedeflerin yeni teknik imkanlarla daha katılımcı bir şekilde uygulanabilmesini yansıtmaktadır. Ancak dijital demokrasi, mevcut politik yapının ötesinde siyasi karar alma sürecini, siyasal kurumları ve bunların uygulamalarının sürekli ve koşullu bir şekilde değişen yapısına aracılık eden bir olgudur. Dijital demokrasi sadece temsili ve doğrudan demokrasinin ilkelerinin gerçekleştirilmesine yönelik yapmış olduğu yardım ile sınırlandırılmamalıdır. Bunun yerine siyasi katılımı ve amacı, çoğu zaman birbiriyle çelişen demokratik ilkelerin farklı şekillerde yorumlanması ve uygulanmasını yönlendirmesi şeklinde değerlendirilebilmektedir. Yönetim biliminde yaşanan bu değişimler göz önüne alındığında demokrasi kültüründe yaşananlar tek bir sebeple açıklanamamaktadır. Bu değişim ve dönüşümün temelinde siyasi özelemler, dijitalleşme ve bunların sosyal bağlamının koşullu etkileşimi bulunmaktadır.

Dijital demokrasi ağ yönetişimi nedeniyle siyasi aktörlerin yalnızca kısmi şekilde kontrolünde olan ve daha çok aracılı koşullar altında gelişen

bir olgudur. Ortaya çıkan demokratik uygulamalar, dijital iş modellerinin yanında ticari ve siyasi gözetim hedeflerinin izlerini taşıırken, aynı zamanda bu şekilde ki yabancılaşma biçimlerine karşı da direnmektedir. Ortaya çıkan yeni teknolojiler siyasal karar alma mekanizmasının da konusu haline gelmektedir. Bu sebepten ötürü dijital demokrasi temel ilkeleri, yönelimi ve anlamı bakımından da alt yapısı üzerinde mücadelelerin olduğu bir kavramdır. Dolayısıyla dijital demokrasiyi sürekli değişen ve koşullu bir siyasi düzenleme olarak algılamak daha doğru bir yaklaşım sunmaktadır.

Yönetim bilimi, siyaset bilimiyle etkileşimli bir şekilde örgütlerin verimli ve rasyonel bir şekilde işleyişini açıklamaya çalışan bir yapıya sahiptir. 20. Yüzyılın yönetim bilimi anlayışında klasik ve neo-klasik yönetim anlayışı hakimdir. Fakat yönetim biliminin sahip olduğu anlayış, 21. yüzyılda bilgi toplumunun dinamiklerine uyum sağlayan esnek, ağ tabanlı ve dijitalleşmiş yönetim modellerine yerini bırakmaya başlamıştır. Yönetim biliminin, klasik bürokratik yapıdan dijital çağa uzanan bir paradigma değişimi olarak geçirdiği bu süreç; özellikle Weberyen bürokratik örgütlenmenin katı hiyerarşik yapılarından, dijital demokrasi ve yatay ağ ilişkilerine (yönetişime) dayalı daha esnek bir yapıya doğru değişim olarak da tanımlanabilmektedir. Dijitalleşme, küreselleşme, katılımcılık ve sürdürülebilirlik odaklı politikaların yaptığı baskılar nedeniyle yönetim biliminde yeni paradigmaların oluştuğu ve bu paradigmaların yapısal ve işlevsel açılardan siyaset bilimini ve siyasal karar alma süreçlerini etkilediği ifade edilebilmektedir.

Yönetim biliminde dijitalleşme, ağ yönetişi, katılımcılık ve sürdürülebilirlik odaklı politikalar nedeniyle yaşanan bu paradigma değişimi demokratik işleyişi güçlendirebileceği gibi veri odaklı yönetim anlayışı; gözetim, veri tekelleri ve iktidarın otoriter eğilimlere daha fazla dönüşümünü sağlayarak daha fazla otoriterleşmeye (teknokratikleşme) neden olabilme potansiyelini taşımaktadır. Bu nedenle yönetimde yaşanan paradigma değişiminin olumsuz olabilecek siyasal sonuçlarının önüne geçebilmek için güçlü bir hukuk devleti yapısı, etik ilkelere uygun bir sistem ve güçlü demokratik kurumların varlığının korunması çok önemlidir. Ayrıca siyasi sistemlerin ve kurumlarının bu paradigma değişimine uyum sağlayabilmesi açısından güçlü hukuksal denetim mekanizmalarının varlığına da ihtiyaç bulunmaktadır.

Kaynakça

- Aktan, C. C. (2003). *Değişim Çağında Yönetim*. Sistem Yayıncılık.
- Arendt, H. (1958). *The Human Condition*. The University of Chicago Press.
- AK Parti. (2023). *Seçim Beyannamesi 2023*. AK Parti. <https://akparti.org.tr/media/clni5h4t/turkiyeyuzyilic%C4%B1-indogruadimlar2023secimbeyannamesi.pdf> adresinden alındı
- Bailey, D. (1992). Using participatory research in community consortia development and evaluation: lessons from the beginning of a story. *American Sociologist*, 23(4), 71-82.
- Baştan S. & Gökbnar, R. (2004). Kamu hizmetlerinin sunumunda e-devletle ilgili yeni gelişmeler: Tümlşik e-devlet sistemlerine doğru. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 19(1), 71-89.
- Bayramoğlu, S. (2005). *Yönetişim Zihniyeti: Türkiye’de Üst Kurullar ve Siyasal İktidarın Dönüşümü*. İletişim Yayınları.
- Berg, S., & Hofmann, J. (2021). Digital democracy. *Internet Policy Review*, 10(4), 1-23. <https://doi.org/https://doi.org/10.14763/2021.4.1612>
- Bevir, M. (2011). *The SAGE Handbook of Governance*. SAGE Publications. <https://doi.org/https://doi.org/10.4135/9781446200964>
- Blair, H. (2000). Participation and Accountability at the Periphery: Democratic Local Governance in Six Countries. *World Development*, 28(1), 21-39. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(99\)00109-6](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S0305-750X(99)00109-6)
- Camdessus, M. (1997). *Good Governance: The IMF’s Role*. International Monetary Fund, Publication Services.
- Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444319514>
- Chief, M. Y. (2009). What is Good Governance? <https://hdl.handle.net/20.500.12870/3794> adresinden alındı
- CHP. (2024). *2024 Seçim Bildirgesi*. CHP. <https://chp.org.tr/yayin/2024-yerel-se-cim-bildirgesi/Open> adresinden alındı
- Commission, E. (2001). *European Governance A White Paper*. European Commission.
- Considine M. & Afzal K.A., (2011). Legitimacy. M. Bevir içinde, *Governance as theory, practice, and dilemma* (s.369). SAGE Publications. <https://doi.org/https://doi.org/10.4135/9781446200964>
- Cornwall A. & Coelho V.S.P., (2007). *Spaces for Change? The Politics of Participation in New Democratic Arenas*. Zed Books.
- Dahl, R. A. (1982). *Dilemmas of pluralist democracy: Autonomy vs. control*. Yale university press.

- Dahlberg, L. (2011). Re-constructing digital democracy: An outline of four 'positions. *New Media & Society*, 13(6), 855-872. <https://doi.org/10.1177/1461444810389569>
- Diken, Ö. F., Almatarı, M.M.H. & Diken, A. (2023). Yönetimde Paradigma Değişikliğinin Örgütsel Yapılara Etkileri. M. Seyhan içinde, *Yönetim, Organizasyon ve Strateji Üzerine Araştırmalar* (s.s. 71-92). Özgür Yayınları. <https://doi.org/https://doi.org/10.58830/ozgur.pub66.c468>
- Elkington, J. (1997). *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Capstone, Oxford. Capstone Publishing.
- Eren, V. (2001). Kamu Yönetimi Disiplininde Yeni Paradigma. *İ.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 25, 115-132.
- ESPOL. (2025, 12 17). ESPOL. ESPOL: <https://espol.school/en/cours/introduction-to-digital-democracy-2/> adresinden alındı
- Europe, C. o. (2009, 02 18). *Forum for the Future of Democracy*. Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy): [https://www.coe.int/t/dgap/forum-democracy/Activities/Forum%20sessions/2008/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec\(2009\)1E_FINAL.asp#TopOfPage](https://www.coe.int/t/dgap/forum-democracy/Activities/Forum%20sessions/2008/RecCM2009_1_and_Accomp_Docs/Recommendation%20CM_Rec(2009)1E_FINAL.asp#TopOfPage) adresinden alındı
- Fischer, F. (1990). *Technocracy and the Politics of Expertise*. SAGE Publications.
- Genugten, M. v. (2010). Comparing Impacts of Modes of Governance. P. L. Verhoes içinde, *Governance of Public Sector Organizations: Proliferation, Autonomy and Performance* (s. 177-195). palgrave macmillan.
- Gillespie, T. (2018). *Custodians of the internet: Platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media*. . Yale University Press.
- Güler, T. & Şahangil, S. (2017). Dijital Demokrasi ve Yönetişim İlişkisi Çerçevesinde E-Demokrasi/E-Devlet Uygulamaları. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 2(2), 16-29.
- Habermas, J. (1996). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. MIT Press.
- Heller, P. (2001). Moving the state: the politics of democratic decentralization in Kerala, South Africa, and Porto Alegre. *POLITICS & SOCIETY*, 29(1), 131-163.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration*, 69(1), 3-19.
- Kuhn, T. S. (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago University Press.
- Mergel, I., Edelman, N., & Haug, N. (2019). Defining digital transformation: Results from expert interviews. *Government Information Quarterly*, 36(4), 1-16. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.06.002>

- Mergen, A. E. (1993). Toplam Kalite Yönetimi. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Dergisi*, XI(1-2), 25-33.
- MHP. (2023 Seçim Beyanname). 2023. MHP.chrome-extension://efaidnbmn-nnhttps://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/beyanname_14_mayis_2023_opt.pdf adresinden alındı
- Nations, U. (2009). *What is Good Governance?*. UNESCAP.
- Norris, P. (2001). *Digital divide: Civic engagement, information poverty, and the internet worldwide*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1108/146366903322008287>
- Noveck, B. S. (2009). *Wiki Government: How Technology Can Make Government Better, Democracy Stronger, and Citizens More Powerful*. Washington, D.C. : Brookings Institution Press.
- Noveck, B. S. (2015). *Smart Citizens, Smarter State*. Harward University Press.
- OECD. (1993). *Dac Orientations on Participatory Development and Good Governance*. OECD.
- Osborne, S. P. (2006). The New Public Governance? *Public Management Review*, 3(377-387), 8. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/14719030600853022>
- Osborne, S. P. (2010). Introduction The (New) Public Governance: a suitable case for treatment? S. P. Osborne içinde, *The New Public Governance?:Emerging perspectives on the theory nd practice of public governance* (s. 17-32). Routledge.
- Owens, J. (2015). *Promoting Good Tax-Governance in Third-Countries: The Role of The EU*. European Parliament. <http://www.europarl.europa.eu/studies> adresinden alındı
- Örs, F. & Tetik, S. (2010). Küreselleşen Dünyada Yeni Yönetim Paradigmaları: Değişim ve İletişim. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 439-456.
- Page N. & Czuba C. E., (1999). Empowerment: What Is It? *Journal of Extension*, 37(5), Article 2. <https://doi.org/https://commons.joe.org/joe/vol37/iss5/2>
- Pierre J. & Peters B.G., (2000). *Governance, politics and the state*. Palgrave Macmillan.
- Rappaport, J. (1984). *Studies in empowerment: Introduction to the issue* (Cilt 3). Routledge.
- Rhodes, R. A. (1996). The New Governance: Governing without Government. *Political Studies*, 44(4), 652-667. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1996.tb0174>
- Rogawski, C. & Young, A. (2013, 08 05). *TheGOVLAB*. 12 12, 2025 tarihinde TheGOVLAB: <https://blog.thegovlab.org/open-government-whats-in-a-name> adresinden alındı
- Sachs, J. D. (2015). *The Age of Sustainable Development*. Columbia University Press.
- Shirky, C. (2008). *Here Comes Everybody The Power of Organizing Without Organizations*. The Penguin Press.

- Simon, J., Bass, T., Boelman V., Mulgan G. (2017). *Digital Democracy (The tools transforming political engagement)*. Nesta.
- Sobacı, M. Z. (2007). Yönetişim Kavramı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Değerlendirmeler . *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 219-235.
- Tufekçi, Z. (2017). *Twitter and Tear Gas. The Power and Fragility of Networked Protest*. Yale University Press. <https://doi.org/https://doi.org/10.25969/mediarep/14848>
- Tuzzi, A., Padovani, C. & Nesti, G. (2007). Communication and (e)democracy: assessing European e-democracy discourses. B. C. Carpentier içinde, *Reclaiming The Media: Communication Rights and Democratic Media Roles* (s. 31-65). intellect Press.
- Walsh, K. (1995). *Public Services and Market Mechanisms: Competition, Contracting and the New Public Management*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-1-349-23979-5>
- Weber, M. (1978). *Economy and Society*. University of California Press.
- Yıldız Atmaca ve Faysal Karaçay. (2020). Türkiye’deki Kamu Yönetimi Reformlarında Dijitalleşme ve E-Yönetişim . *International Journal of Management and Administration*, 4(8), 260-280. <https://doi.org/10.29064/ijma.779263>
- Zimmerman, M. A. (1990). Taking aim on empowerment research: On the distinction between individual and psychological conceptions. *American Journal of Community Psychology*, 18(1), 169-177. *Am J Commun Psychol*, 18(1), 169-177.
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: the fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.